

ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЗАСУДЖЕНИХ – ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ПРАВА НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ

Журавська Зоряна Валентинівна, доцент кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат юридичних наук, доцент.

На те, що повага до прав людини є окремим видом діяльності державних інституцій вказують і норми чинних законодавчих актів. Так, відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є, поміж іншим, додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами (ст. 3). Тобто, законодавець розрізняє «додержання» та «повагу» як самостійні види діяльності відповідних суб'єктів.

Дещо інакше підходить до розуміння права засуджених на гуманне поводження й повагу до людської гідності Н.В. Плахотнюк. На її переконання, заборона неналежного поводження не є сутністю названого права, а лише пов'язана з ним, незалежно від ситуації та обставин, що виникли. Така точка зору передбачає дотримання права кожної затриманої, заарештованої, ув'язненої людини на належні умови утримання, які є сумісними з її людською гідністю, водночас регламентація щодо поводження може мати особливості залежно від статусу кожної із категорії вказаних осіб [1, с. 141]. Таке визначення також не можна вважати повним.

З урахуванням наведеної нормативної та наукової невизначеності, не стало й несподіваним нерозуміння практичними працівниками значення та сутності цього права засуджених. Значне число працівників установ виконання покарань (35%!) взагалі зазначили про недоцільність існування такого права, бо «злочинці жодної поваги й гуманності не заслуговують». До речі, подібні відповіді є цілком природними для посадових осіб установ виконання покарань, які зазвичай на тлі формального проголошення гуманізму й поваги до прав людини як ключових засад організації процесу виконання покарання у виді позбавлення волі [2], у позаслужбових стосунках постійно виявляють вкрай негативне ставлення до засуджених осіб [3]. Ще майже чверть (24%) працівників розуміють досліджуваний принцип як неухильне дотримання встановлених законом правил; 28% - послалися на впровадження європейських стандартів в роботі з позбавленими волі; 13% не змогли відповісти на це питання.

Серед засуджених переважна більшість респондентів (56%) вказали, що право на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності – це відсутність порушень їхніх прав з боку персоналу, надання максимальних можливостей та доступу до існуючих на свободі благ і послуг; 32% - зазначили, що це є ввічливе ставлення персоналу, доброзичливе спілкування та допомога в реалізації наявних проблем; 12% - не змогли відповісти, а 2% - вказали, що це є можливістю не працювати та отримувати допомогу від держави.

Гуманізм діяльності адміністрації УВП насамперед означає людське ставлення держави, суспільства до злочинця, який зазнає кримінальної репресії [4, с. 63]. Проте отримані нами результати кореспондують з висновками інших досліджень. Приміром, як показали результати анкетування, здійсненого В. В. Кареліним у межах вивчення практики застосування до засуджених стягнень, на питання: «Чи гуманне до Вас ставлення адміністрації колонії при обранні виду стягнення чи застосуванні заохочення?» лише 40% позбавлених волі відповіли «так». Відсутність гуманізму, на думку респондентів, виявляється в тому, що персонал намагається застосовувати якомога суворіші стягнення, натомість заохочення, як правило, обираються не з позиції їх цінності для засуджених, а з огляду на відсутність додаткових дій з боку

адміністрації. Як сказав один засуджений у ході бесіди, йому неодноразово відмовляли у застосуванні заохочення у виді додаткового побачення з мотивів, що це вимагає підготовки значно більшого числа документів. На відміну від засуджених, 92% працівників переконані, що застосовують заохочення і стягнення з дотриманням принципу гуманізму, ставлячись при цьому до засуджених «максимально поблажливо». Як приклад було наведено ситуацію, коли засудженого помістили в ДІЗО спочатку на 15 діб, а потім звільнили звідти достроково, бо він почав себе погано почувати. Останній приклад у жодному разі не може визнаватися ілюстрацією гуманізму адміністрації, бо істинний гуманізм повинен проявлятися в первинному гуманному підході до обрання виду стягнення чи заохочення, їх цінності для засуджених. Також навряд чи знаходиться цілком у згоді з принципом гуманізму і прирівнювання відмови позбавлених волі від роботи або її припинення до злісного порушення режиму (ст. 133 КВК України), що не виключає і можливість зміни умов тримання засуджених шляхом переведення їх в інші установи виконання покарань з більш суворим рівнем безпеки [5, с. 126-127].

Список використаних джерел:

1. Плахотнюк Н.В. Міжнародне право щодо запобігання неналежного поводження з людиною // Теоретичні та практичні проблеми удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи України [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (4 травня 2011 р.) – К. : Нац. акад. внутр. справ. – 2011. – С.140-143.
2. Персонал Кременчуцької виховної колонії управління ДПтС України в Полтавській області навчається працювати відповідно до Європейських стандартів // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/809332>
3. ДПтСУ-Общение коллег // <http://ord-ua.com/2014/07/21/dptsu-obschenie-koleg/?page=940>
4. Уткин, В. А. Курс лекций по УИП. Общая часть [Текст] / В. А. Уткин. – Томск : Томск. гос. ун-т, 1995. – 94 с.
5. Карелін В. В. Правове регулювання застосування заходів заохочення та стягнення у процесі виконання покарань, пов'язаних з ізоляцією засуджених : монографія / В. В. Карелін, І. С. Яковець, К. А. Автухов; ред.: А. Х. Степанюк; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. В.В. Сташиса. - Харків : Право, 2014. - 239 с.